

**ȘCOALA DOCTORALĂ ÎN DREPT, ȘTIINȚE POLITICE ȘI
ADMINISTRATIVE A CONSORTIULUI INSTITUȚIILOR DE
ÎNVĂȚĂMÂNT, ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN MOLDOVA
ȘI UNIVERSITATEA DE STUDII POLITICE ȘI ECONOMICE
EUROPENE „CONSTANTIN STERE”**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 341.6+327.56(478+479.22)(043.2)

Alexander KURTSKHALIA

**ASPECTE DE DREPT INTERNAȚIONAL PRIVIND
REGLEMENTAREA CONFLICTELOR TERITORIALE:
CAZUL REPUBLICII MOLDOVA ȘI GEORGIEI**

**SPECIALITATEA: 552.08 – DREPT INTERNAȚIONAL
ȘI EUROPEAN PUBLIC**

**REZUMATUL
tezei de doctor în drept**

Chișinău, 2022

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii doctorale în Drept, Științe Politice și Administrative a Consorțiului Instituțiilor de Învățământ: Academia de Studii Economice din Moldova și Universitatea de Studii Politice și Economice Europene “Constantin Stere”.

Conducător științific:

POALELUNGI Mihai, dr. hab., conf. univ.

Componența Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat:

1. AVORNIC Gheorghe, *președinte*, prof.univ., dr. hab., USPEE „Constantin Stere”
2. POALELUNGI Mihai, *conducătorul de doctorat, secretar științific*, dr. hab., conf. univ.
3. BALAN Oleg, *referent oficial*, dr. hab., prof. univ. Academia de Administrare Publică
4. SUCEVEANU Natalia, *referent oficial*, dr. în drept, conf. univ., Centrul de armonizare a legislației a Cancelariei de Stat
5. CAUIA Alexandru, *referent oficial*, dr. în drept, conf. univ., ULIM

Susținerea va avea loc la data de 5 iulie 2022, ora 15, în ședința Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat. Locul susținerii: Academia de Administrare Publică, et. 3, biroul 301, Strada Ialoveni 100, Chișinău 2070, Republica Moldova.

Link:

<https://us02web.zoom.us/j/88983108889?pwd=cFAyRUFnYFBaVS9vbkRlWVpUQzRFQT09>

Identificator: 889 8310 8889

Cod de acces: 867420

Teza de doctorat și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, la Biblioteca Academiei de Studii Economice din Moldova, la Biblioteca Universității de Studii Politice și Economice Europene “Constantin Stere” și pe pagina web a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (www.cnaa.md).

Rezumatul a fost expediat la 3 iulie 2022.

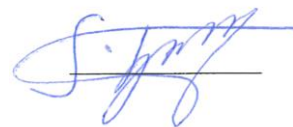
Secretarul științific al Comisiei de doctorat, conducător științific

POALELUNGI Mihai, dr. hab., conf. univ.

Autor

KURTSKHALIA ALEXANDER

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE TEZEI	4
CONȚINUTUL TEZEI	12
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	19
BIBLIOGRAFIE	25
LISTA PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI	27
ADNOTARE (în limbile română, engleză și rusă)	28

REPERE CONCEPTUALE ALE TEZEI

Actualitatea și importanța problemei abordate. Problema războiului și a păcii este problema fundamentală a relațiilor internaționale contemporane. Conflictele armate și actele de terorism reprezintă amenințări grave la siguranța, securitatea și pacea populației.

Gestionarea reușită a raporturilor de drept internațional, care constituie un atribut exclusiv al statelor, este în același timp și un drept fundamental al cetățenilor. Cu alte cuvinte, deficiențele în organizarea și funcționarea raporturilor de drept internațional pot să dea naștere unor încălcări ale drepturilor omului.

Este cunoscut faptul că dreptul internațional public formează instrumentul de realizare a politicii externe a statelor. Analiza proceselor politice internaționale ne permite să ajungem la concluzia că eterogenitatea statelor în plan internațional este sursa contradicțiilor inclusiv în materia creării și aplicării dreptului internațional.

Cercetarea aspectelor de drept internațional în contextul reglementării conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia este o temă deosebit de actuală, complexă și extrem de tentantă prin problemele care se pun a fi soluționate. Acest subiect se remarcă prin polemicile pe care le generează, dar și prin diversitatea soluțiilor practice care pot fi identificate.

Actualitatea temei investigate rezultă și din statistică CtEDO, conform căreia numărul cererilor depuse împotriva Republicii Moldova și Georgiei este foarte mare. Astfel, în anul 2018 moldovenii s-au adresat la CtEDO de 2,5 ori mai des decât media europeană. La acest capitol, Republica Moldova devansează Germania, Spania sau Olanda, țări care au o populație cu mult mai mare decât cea a Republicii Moldova. În anul 2018, din totalul de 33 hotărâri pronunțate de CtEDO împotriva Republicii Moldova, în 27 de hotărâri (82%) s-a decis că Republica Moldova a violat CEDO [1, p.2]. La finele anului 2020, 1,054 de cereri din Republica Moldova încă așteptau să fie examinate. Cu toate acestea, putem constata că până la momentul actual, pe rolul CtEDO nu există nicio cauză interstatală dintre Republica Moldova și Federația Rusă. Aducem exemplu că în prezent, pe rolul CtEDO există 5 (cinci) cauze interstatale Georgia vs. Russia în problema Abhaziei și a Osetiei de Sud, respectiv 8 (opt) cauze Ukraine vs. Russia [2] în problemele privind anexarea Crimeii și conflictului armat din regiunile separatiste.

Cu titlu de comparație, subliniem că o statistică aproape asemănătoare cu cea din Republica Moldova găsim în Georgia. Conform statisticii anului 2019 preluată din *The Report of European Standards of Human Rights and their influence in Georgia* [3, p.18], cele mai frecvente tipuri de violări constatate de CtEDO în cauzele din Georgia sunt: maltratarea, anchetarea inadecvată a maltratărilor și deceselor, detenția ilegală, detenția în condiții inadecvate etc.

Relevante în acest context sunt cauzele interstatale Georgia vs. Russia pornite conform art.33 din Convenție. Astfel, în perioada 2009-2021, CtEDO a pronunțat 4 (patru) decizii în cauzele interstatale Georgia vs. Russia. Cea mai recentă, este decizia CtEDO pronunțată la 21 ianuarie 2021 [4], în care Curtea a hotărât că Federația Rusă a încălcat: art.1 CEDO, prin extinderea ilegală a jurisdicției asupra Abhaziei și Osetiei de Sud în timpul fazei active a ostilităților și după încetarea acestora; art.2 CEDO, prin nerespectarea de către Rusia a obligației procedurale de a investiga efectiv evenimentele survenite atât în timpul activului faza ostilităților și după încetarea lor; art.2

din Protocolul nr.4, interdicția cetățenilor georgieni de a se întoarce în casele lor din Abhazia și Osetia de Sud.

Problemele de drept internațional în reglementarea conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia au fost tratate relativ puțin în doctrina autohtonă de specialitate. Abordarea științifică a acestei teme constituie mereu o problemă de actualitate, cu interes teoretic și practic deosebit, în special datorită numeroaselor cazuri de aplicare a normelor juridice care o reglementează. Prin alegerea făcută de a investiga acest subiect controversat, cu referire la care în dreptul moldovenesc și în dreptul georgian nu există materiale bibliografice suficiente, vom contribui la formarea doctrinei juridice în domeniul supus cercetării.

Complexitatea studiului efectuat consistă în faptul că cercetarea aspectelor de drept internațional privind reglementarea conflictelor teritoriale din Republicii Moldova și Georgia ne obligă la analiza materialului atât din perspectiva dreptului internațional public, cât și a ramurilor de drept cu care această instituție are tangență. În acest context, raporturile de drept internațional în reglementarea conflictelor teritoriale este disputat între mai multe domenii ale dreptului, cum sunt dreptul umanitar, dreptul penal internațional și dreptul vamal internațional, dar și a unor domenii conexe, precum conflictologia și teoria relațiilor internaționale.

Specificul problemei abordate în lucrare constă în faptul că examinarea aspectelor de reglementare a conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia se va face de pe poziția prezenței raporturilor de drept internațional și cu referire la un cerc determinat de subiecți. Se va face abstracție de răspunderea penală a statelor, deoarece izvorul juridic de apariție a unor astfel de răspunderi se atribuie la domeniul dreptului penal internațional și va putea constitui obiect de cercetare pentru efectuarea unor studii de perspectivă.

Necesitatea și actualitatea investigării științifice a problemei soluționării conflictelor teritoriale în lumea contemporană sunt determinate, în viziunea noastră, de câțiva pași importanți.

Un prim pas în acest sens, îl constituie abordarea teoretică a conflictului teritorial. În viziunea noastră, o asemenea cercetare trebuie să ofere imagine integră asupra conceptului și fenomenului de „conflict teritorial”, cât și asupra trăsăturilor definitorii pe care le-a căpătat acesta în perioada contemporană. În același timp, o atenție deosebită merită formele și mijloacele de finalizare a conflictelor teritoriale, printre care în mod special „soluționarea” și „reglementarea”.

Complexitatea sistemului relațiilor internaționale impune, totodată, și necesitatea evaluării științifice a „controlului” și „gestionării” conflictelor teritoriale, precum și a legitimității mijloacelor de soluționare a acestora în perioada contemporană.

Dat fiind faptul că momentul-cheie al conflictului teritorial îl constituie recurgerea la forță sau la amenințarea cu aplicarea acesteia, al doilea pas important ce necesită clarificare în noile circumstanțe ale dreptului internațional ține de încadrarea juridică a recurgerii la forță ca mijloc de soluționare a conflictelor teritoriale.

Cercetarea aspectelor de drept internațional în reglementarea conflictelor teritoriale își menține actualitatea datorită faptului că în activitatea practică apar numeroase situații dificile care necesită un răspuns. În acest context, este evident faptul că o investigație științifică complexă a subiectului ar fi incompletă dacă nu ar include și

studii de caz, prin care să se elucideze cele mai importante probleme și particularități ale procesului de soluționare a unor conflicte concrete, care să poată fi reprezentative fenomenului de conflict teritorial. Model de cercetare pentru studiul nostru au servit cele mai reprezentative conflicte teritoriale din spațiul ex-sovietic: Transnistria, Abhazia și Osetia de Sud.

În scopul soluționării acestor chestiuni, vom efectua examinarea problematicii supuse cercetării dintr-o perspectivă științifico-practică, prin prisma actelor normative internaționale, legislațiilor naționale și literaturii juridice de specialitate.

Scopul tezei. Pornind de la cele menționate, scopul prezentei lucrări de doctorat constă în realizarea unui studiu complex și aprofundat asupra reglementărilor de drept internațional în materia conflictelor teritoriale, cu privire specială asupra celor mai importante probleme juridice ce grevează procesul de soluționare a conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia.

Obiectivele cercetării. Realizarea scopului propus este posibilă cu ajutorul unor obiective, precum: analiza conceptului, esenței, structurii *conflictului teritorial* și identificarea formelor de manifestare a acestuia în perioada contemporană; prezentarea reglementărilor de drept internațional în domeniul soluționării conflictelor teritoriale; analiza detaliată a cauzelor de apariție și evoluție a conflictelor teritoriale din spațiul Comunității Statelor Independente, în special din Republica Moldova și Georgia, pentru lămurirea principalelor deficiențe juridice și politice ce grevează procesul soluționării acestora; elucidarea problemelor aplicării dreptului internațional în soluționarea conflictelor teritoriale, în vederea aprecierii eficienței și argumentarea necesității racordării acestuia la realitățile internaționale din perioada contemporană; studierea modului de aplicare a dreptului internațional în dreptul intern din Republica Moldova și Georgia prin prisma soluționării conflictelor teritoriale din aceste state; analiza contribuției organizațiilor internaționale de securitate și menținere a păcii în soluționarea conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia; abordarea operațiunilor pacifatoare ca factor de reglementare a conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia; cercetarea particularităților de aplicare a normelor dreptului internațional în contextul conflictelor teritoriale din Transnistria, Abhazia și Osetia de Sud; tratarea rolului jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului în soluționarea cazurilor privind regimurile separatiste din Republica Moldova și Georgia; elaborarea de concluzii asupra fenomenului conflictului internațional în ansamblu, a problemelor soluționării acestora și formularea de propuneri și recomandări privind optimizarea cadrului juridic internațional și a activității practice din domeniu.

Ipoteza cercetării. În teza de doctorat au fost înaintate întrebări referitoare la premisele ce contribuie la reglementarea conflictelor teritoriale, cu privire specială asupra cazului Republicii Moldova și a Georgiei. În contextul cercetării au fost studiate cauzele apariției și evoluția conflictelor teritoriale, strategii și tactici de soluționare, contribuția statelor și organizațiilor internaționale de securitate și menținere a păcii în gestionarea conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia. Acest lucru va permite teoreticienilor și practicienilor să elucideze asupra regimului juridic al conflictelor teritoriale, cu posibilități de modificare a legislației.

Suportul metodologic al investigației. Suportul metodologic al cercetării științifice este cuprins de un ansamblu de teorii și concepte specifice domeniului de cercetare

a dreptului internațional public, materializate ca finalitate în conținutul tezei de doctor prin intermediul metodelor de analiză: a) *logică* (deductivă, inductivă, de specificare etc.), constând în utilizarea legităților, categoriilor și raționamentelor logice cu referire la analiza opiniilor doctrinare susținute de diferiți autori și sintetizarea reglementărilor ce vizează aspecte de drept internațional privind reglementarea conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia; b) *sistemică*, manifestată prin cercetarea normelor juridice ce reglementează conflictele teritoriale; c) *istorică*, folosită pentru cercetarea cauzelor și apariției conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia, pornind de la perioada anterioară proclamării independenței statelor până în prezent; d) *sintetică*, constând în exprimarea generalizatoare a particularităților de drept internațional privind reglementarea conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia, în vederea perfecționării legislațiilor naționale în domeniu; e) *metoda cantitativă*, utilizată la studierea și sistematizarea bazei normative și doctrinare, naționale și internaționale privind reglementarea conflictului teritorial, rezultată cu concluzii și posibilitatea elucidării unor soluții corespunzătoare pentru reglementarea conflictelor deja existente, dar și prevenirea și rezolvarea unor eventuale.

Suportul teoretico-științific al tezei pentru obținerea titlului de doctor este format din lucrările savanților specialiști în domeniul dreptului internațional public. Aspectele de drept internațional privind reglementarea conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia au fost analizate de către autorii străini, precum: B.Magyar, R.Martín de la Guardia, R.González Martín, C.García Andrés, S.Markedonov, W.Czapliński, Ch.Waters, M.Rudnicki, A.Kleczkowska, M.Maciąg-Świontek, C.Tosi etc.

De o mare importanță sunt cercetările doctrinarilor din Republica Moldova – M.Poalelungi, D.Sârcu-Scobioală, A.Burian, V.Arhiuc, V.Gamurari, N.Osmochescu, D.Cazacu, O.Bontea, A.-M.Comșa, O.Serebrian, D.Bencheci, V.Cerba, A.Cresnirov, V.Țaralungă, T.Anton, M.Garaz etc.

Problematica reglementării conflictelor teritoriale a fost cercetată amply de către autorii din Georgia, prin publicarea de studii monografice, articole științifice, tratate și culegeri de materiale. Cei mai importanți autorii georgieni care au analizat conflictele teritoriale din Georgia prin prisma dreptului internațional public sunt: G.Gabrichidze, G.R.Ketsbaia, R.Dursunov, D.Khetsuriani, M.A.Makhalkina, H.M.Djantaev, L.Alexidze, A.Kuhianidze, T.Diasamidze, K.Khutsishvili, I.Gutkaradze, R.Dekanozova, G.Sh.Kasamadze, A.Abashidze, V.Mgaloblishvili, A.Bartsits, N.Samkharadze etc.

Baza normativă a cercetării o constituie actele internaționale, precum: Convenția pentru aplanarea conflictelor internaționale, semnată la Haga, în data de 29 iulie 1899 (în vigoare din 04 septembrie 1900); Protocolul privind interzicerea folosirii în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare și a armelor bacteriologice (biologice), semnat la Geneva, în data de 17 iunie 1925; Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea dintre state, adoptată prin hotărârea Adunării Generale a ONU nr.2625 (XXV) din 24 octombrie 1970, etc.

Un rol important în elaborarea lucrării de doctorat manifestă legislația Republicii Moldova, în special: Legea R.M. nr.1156 din 26.06.2000 cu privire la participarea Republicii Moldova la operațiunile internaționale de menținere a păcii; Legea R.M. nr.173 din 22.07.2005 cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stânga Nistrului (Transnistria); Hotărârea Parlamentului R.M. nr.117-

XVI din 10.06.2005 „Cu privire la inițiativa Ucrainei în problema reglementării conflictului transnistrean și la măsurile pentru democratizare și demilitarizarea zonei transnistrene”; Concepția Politicii Externe a Republicii Moldova, aprobată prin Hotărârea Guvernului R.M. nr.368 din 08.02.1995; Declarația nr.350 din 02.03.2005, semnată la Chișinău între Președintele Republicii Moldova și Președintele Georgiei: împotriva „Găurilor Negre” în Europa, etc.

Reperete practice ale tezei au la bază jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului iar în acest context, au fost studiate cazurile privind regimurile separatiste din Republica Moldova și Georgia, precum: Ilașcu și alții contra Moldovei și Rusiei, Mozer contra Moldovei și Rusiei, Pisari contra Moldovei. Georgia contra Rusiei (I), Georgia contra Rusiei (II), Assanidze contra Georgiei.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute. Elementul novator constituie suportul oricărei cercetări științifice, fiind compozantul indispensabil al prezentului demers științific. Teza de doctor cuprinde o investigație științifică complexă, monografică aprofundată, consacrată studierii conflictului internațional contemporan și particularităților procesului de soluționare a acestuia. În literatura de specialitate autohtonă, raporturile de drept internațional privind reglementarea conflictelor teritoriale a fost puțin cercetată, astfel că teza de doctor constituie o acțiune de prospectare științifică a problematicii din acest domeniu.

Noutatea științifică a lucrării derivă cu precădere din îmbinarea reușită a aspectelor politice și juridice ale problemei studiate și prezentarea unei viziuni integrate asupra conflictului internațional ca: fenomen, tip de relație internațională și subiect de reglementare juridică.

În concret, pornind de la esența fenomenului de conflict teritorial, de la practica statelor și a organismelor internaționale în domeniul soluționării acestora, și prin raportare la cadrul juridic internațional, în lucrare sunt accentuate cele mai grave probleme ce afectează sfera soluționării conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia, fiind trasate și soluții viabile pentru depășirea acestora.

Problema științifică importantă care a fost soluționată prin elaborarea prezentei lucrări rezidă în *cercetarea* multidimensională a reglementărilor de drept internațional privind conflictele teritoriale din Republica Moldova și Georgia, precum și *elucidarea* unor dificultăți de aplicare a legislației în materie, *fapt care a avut ca efect formularea* unei fundamentări științifice a raporturilor de drept internațional pe acest segment de cercetare, precum și *formularea* propunerilor *de lege ferenda*, în vederea *perfecționării* cadrului normativ în vigoare și *aplicării* corecte a legislației de către state.

Pentru soluționarea problemei științifice s-a efectuat o analiză complexă a particularităților de reglementare a conflictelor teritoriale având ca exemplu cazul Republicii Moldova și a Georgiei, ceea ce a permis identificarea unor soluții de optimizare a dreptului internațional în materie.

Analizând publicațiile științifice de drept internațional care se referă la soluționarea conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia, am constatat că unele subiecte din cadrul prezentei lucrări, precum: strategii și tactici de soluționare a conflictelor teritoriale transnistrean și georgian prin prisma dreptului internațional, integritatea teritorială a statelor pe dimensiunile juridică și geopolitică, operațiunile pacificatoare ca factor de reglementare a conflictelor teritoriale din Re-

publica Moldova și Georgia, până în prezent au fost abordate tangențial în doctrina de specialitate. Insuficiența literaturii de specialitate pe acest domeniu de cercetare se simte în plan teoretic și în plan practic.

Formularea problemei de cercetare și direcțiile de soluționare. Normele dreptului internațional privind reglementarea conflictelor teritoriale se află într-o continuă perfecționare. Datorită faptului că obiectul de cercetarea științifică a prezentei cercetări este unul specific, evoluția relațiilor sociale din această sferă determină necesitatea unei adaptări permanente. Astfel, opiniile și concepțiile drept internațional privind reglementarea conflictelor teritoriale: cazul Republicii Moldova și Georgiei urmează a fi reformulate în funcție de noile tendințe sociale, economice și normative în domeniu.

Realizarea studiului teoretic contribuie la soluționarea principalei *probleme de cercetare*, și anume: necesitatea consolidării cadrului normativ din sfera dreptului internațional în contextul reglementării conflictelor teritoriale, având ca exemplul conflictele teritoriale din Republica Moldova și Georgia.

În vederea soluționării problemei de cercetare științifică, a fost efectuată o analiză aprofundată a reglementărilor privind conflictele teritoriale, în special celor din Republica Moldova și Georgia, fapt care a avut ca efect formularea unei fundamentări științifice a raporturilor de drept internațional pe acest segment de cercetare, în vederea perfecționării cadrului normativ și aplicării corecte a legislației de către state. Concluziile și recomandările din prezenta lucrare servesc drept suport pentru optimizarea cadrului de reglementare în domeniul supus cercetării.

Necesitatea adaptării și actualizării problemei de cercetare științifică relevate mai sus, a contribuit la conturarea și definitivarea *scopului* prezentei lucrări, și anume: abordarea complexă a raporturilor de drept internațional în contextul reglementării conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgiei prin prisma prevederilor legislațiilor naționale și opiniilor doctrinare.

Soluționarea problemei de cercetare va permite determinarea clară a normelor juridice ce urmează a fi aplicate la reglementarea relațiilor de drept internațional în soluționarea conflictelor teritoriale pe exemplului Republicii Moldova și Georgiei, în special cu referire la: cauzele apariției și evoluția conflictelor teritoriale în spațiul Comunității Statelor Independente, strategii și tactici de soluționare a conflictelor teritoriale prin prisma dreptului internațional, integritatea teritorială a statelor, aplicarea dreptului internațional în dreptul intern din Republica Moldova și Georgia, efectele tratatelor internaționale, contribuția organizațiilor internaționale de securitate și menținere a păcii în soluționarea conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia, operațiunile pacifatoare ca factor de reglementare a conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia, particularitățile aplicării normelor dreptului internațional în contextul conflictului teritorial din Transnistria, specificul aplicării normelor dreptului internațional în contextul conflictului teritorial din Abhazia și Osetia de Sud, rolul jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului în soluționarea cazurilor privind regimurile separatiste din Republica Moldova și Georgia.

Direcția principală de cercetare a tezei pentru obținerea titlului de doctor o constituie reglementarea raporturilor de drept internațional în soluționarea conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia.

Identificarea și configurarea circumstanțelor care au stat la temelia cercetării,

ne-au ajutat să elucidăm din punct de vedere științific conceptul general, structura și formele de manifestare al conflictului teritorial, precum și aspectele de drept internațional aplicabile în domeniul soluționării conflictelor teritoriale, cu recomandarea soluțiilor teoretico-practice de optimizare a legislației în domeniu.

În vederea dezvoltării direcției principale de cercetare, dar și soluționării problemei științifice înaintate, lucrarea a fost structurată conform unor priorități de cercetare, precum: specificul apariției și evoluția conflictelor teritoriale în Republica Moldova și Georgia (Capitolul 2), simbioza conlucrării statelor și organizațiilor internaționale întru soluționarea conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia (Capitolul 3) și procesul de aplicare de către Republica Moldova și Georgia a normelor de drept internațional în soluționarea conflictelor teritoriale (Capitolul 4).

Crearea direcției de cercetare este determinată de faptul că legislația de drept internațional privind reglementarea conflictelor teritoriale, inclusiv legislația din Republica Moldova și Georgia, necesită a fi supusă investigării științifice și corelării cu opiniile doctrinare expuse pe acest segment de cercetare.

Cercetarea cadrului normativ de reglementare a raporturilor de drept internațional în soluționarea conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgiei ca direcție de cercetare reprezintă un pas important pentru dezvoltarea ramurii dreptului internațional public, având o puternică influență asupra perfecționării cadrului normativ de reglementare din acest domeniu.

În Republica Moldova, cercetarea raporturilor drept internațional în soluționarea conflictelor teritoriale reprezintă o noutate și aceasta în pofida faptului că există acte normative și literatură de specialitate ce pot servi ca fundament științifico-practic al dezvoltării aceste direcții de cercetare.

Importanța direcției de cercetare la formarea bazei teoretice în cadrul sistemului de învățământ juridic din Republica Moldova și Georgia este incontestabilă. Pe această cale s-a creat posibilitatea de a studia o categorie largă de surse doctrinare și norme juridice din sfera reglementării raporturilor de drept internațional în soluționarea conflictelor teritoriale, au fost identificate lacunele de reglementare, au fost analizate ideile și soluțiile propuse de literatura de specialitate. Asemenea cercetări științifice sunt oportune și contribuie la progresul științelor juridice primate în ansamblu.

Pe lângă dimensiunea teoretico-științifică a problematicii din sfera de reglementare a raporturilor de drept internațional în soluționarea conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgiei, ambele state se confruntă cu dificultăți reale legate de aplicarea celor mai potrivite măsuri în ordinea juridică internă. Astfel, problema științifică soluționată în prezenta lucrare contribuie la perfecționarea legislației în domeniu, în vederea aplicării acesteia în practică.

În temeiul cercetărilor efectuate, s-a constatat existența unor curenți și omisiuni de ordin teoretico-normativ, precum și lipsa unor lucrări consacrate temei cercetate. Pentru înlăturarea acestor neajunsuri, au fost formulate concluzii și recomandări menite să îmbunătățească calitatea cadrului normativ cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional în soluționarea conflictelor teritoriale. Drept rezultat, au fost relevate recomandări de natură practică a căror implementare poate să influențeze în mod decisiv existența și consolidarea relațiilor dintre state prin prisma soluționării conflictelor teritoriale.

Importanța teoretică a lucrării. Teza de doctor în drept este o investigație mo-

nografică cu caracter teoretic și aplicativ în ale cărei pagini a fost efectuată examinarea complexă a reglementărilor privind conflictele teritoriale, oprindu-ne în mod special asupra conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia. Totodată, luând în considerație că lucrarea este elaborată la specialitatea drept internațional public, iar tematica supusă cercetării are la bază un domeniu complex, problematica supusă cercetării a fost analizată prin prisma normelor de drept internațional.

Valoarea aplicativă a cercetării. Pe lângă dimensiunea teoretico-științifică a problematicii din sfera de reglementare a conflictelor teritoriale, participanții la raporturile de drept internațional public se confruntă cu dificultăți reale legate de adoptarea celor mai potrivite măsuri în ordinea juridică internă. Astfel, soluțiile cu valoare aplicativă propuse în lucrare vizează îmbunătățirea cadrului juridic din sfera de reglementare a conflictelor teritoriale, cu precădere din Republica Moldova și Georgia.

Rezultatele investigațiilor realizate sunt benefice dezvoltării continue a științei dreptului internațional public și, în special, sunt de natură să contribuie la amplificarea și aprofundarea cunoștințelor teoretice privind fenomenul conflictului teritorial și mijloacele eficiente de soluționare a acestuia prin exemplul Republicii Moldova și Georgiei.

În plan general, cercetarea este benefică pentru juriștii teoreticieni și de carieră, specialiștii din sfera relațiilor internaționale, interesați de specificul activității internaționale pacificatoare și de impactul acesteia asupra soluționării practice a conflictelor teritoriale.

În plan special, lucrarea prezintă interes deosebit pentru angajații structurilor naționale și internaționale din domeniul menținerii păcii și securității internaționale (ministerele apărării, afacerilor interne și externe, funcționarii internaționali, corpul diplomatic și militarii etc.) preocupați de prevenirea izbucnirii conflictelor teritoriale și reglementarea celor deja iscate în vederea consumării lor definitive.

Sub aspect aplicativ, lucrarea poate servi ca suport științific pentru operarea de modificări în textul tratatelor/actelor internaționale în vigoare sau pentru redactarea unor noi acte (norme juridice internaționale) în materie de definire a conflictului teritorial și reglementare a procesului de soluționare a acestuia.

Teza reprezintă o sursă monografică sigură pentru cercetătorii din domeniile enunțate, preocupați de problema soluționării conflictelor teritoriale, rezultatele obținute putând servi drept repere în cercetarea ulterioară a problemei abordate, la nivel de monografii, teze de doctorat, studii științifice etc. Rezultatele obținute pot fi utile pentru procesul didactic, la elaborarea cursurilor universitare, a manualelor, a suporturilor teoretice și practice, folosite în cadrul diferitor niveluri de instruire la studierea dreptului internațional public și a teoriei relațiilor internaționale.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Lucrarea a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale în Drept, Științe Administrative și Politice al consorțului format din Academia de Studii Economice din Moldova și Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, la Profilul 552 – Drept public, Specialitatea 552.08 – Drept internațional și european public.

Un volum considerabil al conținutului tezei de doctor și-a găsit reflectare în articolele științifice publicate în diverse reviste științifice de profil, în limba engleză, unele dintre aceste reviste fiind indexate în baze de date internaționale: Scopus, HeinOnline, CEEOL, Science Direct, EBSCO Host.

Diverse aspecte ale cercetării, însoțite de concluzii și propuneri de ordin practic, au fost prezentate și discutate la conferințe științifice internaționale. Alte aspecte importante ale tezei au fost reflectate articole științifice. De aceste rezultate au beneficiat studenții preocupați de problematica în materia reglementării conflictelor teritoriale prin prisma normelor de drept internațional în contextul elaborării unor teze de licență și master.

Sumarul compartimentelor tezei. Prezenta lucrare este compusă din adnotare în limba română, engleză, și rusă, introducere, patru capitole divizate în subcapitole, concluzii generale și recomandări, referințe bibliografice din 321 titluri, declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea tezei reprezintă fundamentarea și justificarea temei alese pentru cercetare, cuprinzând actualitatea și importanța temei de cercetare, scopul și obiectivele cercetării, ipoteza de cercetare, noutatea științifică și rezultatele obținute, sinteza metodologiei de cercetare, importanța teoretică, valoarea aplicativă, aprobarea rezultatelor cercetării și sumarul compartimentelor tezei.

Capitolul I, intitulat „Situția generală în domeniul reglementării conflictelor teritoriale prin prisma dreptului internațional public”, are un caracter teoretic și este consacrat analizei științifice în domeniul supus cercetării, în special a publicațiilor științifice din ultimii ani. Este redată definirea doctrinară și legală a sintagmei conflict teritorial, însoțită de analiza detaliată a conceptului, structurii și formelor de manifestare a acesteia. S-a realizat o sinteză a materialelor științifice în materia reglementării conflictelor teritoriale prin prisma normelor de drept internațional. A fost formulată problema de cercetare și direcțiile de soluționare a acesteia. S-a efectuat o caracterizare a izvoarelor juridice de reglementare în domeniul soluționării conflictelor teritoriale.

În cadrul cercetării s-a elucidat că conflictul armat reprezintă o treaptă superioară a conflictului ca consecință a contradicțiilor nesoluționate dintre subiectele relațiilor internaționale. El este deosebit de vizibil și pare autonom, în cazul în care celelalte faze ale conflictului au avut un caracter latent. În același timp, conflictul armat nu este o fază unică, inevitabilă și obligatorie a procesului de dezvoltare a conflictului internațional, deoarece asemenea acțiuni extreme pot fi evitate.

Practica dreptului internațional atestă faptul că conflictul poate exista și se poate dezvolta și în condiții relativ pașnice, fără aplicarea nemijlocită a forței. Deci, marcând apogeul dezvoltării conflictului, conflictul armat poate să nu constituie o ultimă fază a acestuia. Luptele armate în anumite condiții pot fi încetate, dar însăși conflictul să continue și să se dezvolte în continuare destul de mult timp în condiții pașnice. Totodată, nu este exclus ca, în timp, acesta să degeneze iarăși în faza confruntărilor armate.

Definiția juridică a conflictului armat fără caracter internațional se regăsește în art.1 din Protocolul adițional II la Convențiile de la Geneva din 1949, potrivit căruia acesta este conflictul „care se desfășoară pe teritoriul unei Înalte Părți Contractante între forțele sale armate și forțele armate dizidente sau grupuri înarmate organizate care, sub conducerea unui comandament responsabil, exercită controlul asupra unei părți a teritoriului său”. Același Protocol prevede (în art.1 (2)) excepțiile de la califi-

carea unei situații drept conflict armat intern, și anume: situațiile de tensiune internă și tulburările interne, cum sunt actele de dezordine publică, actele sporadice și izolate de violență, alte acte analoge care nu sunt conflicte armate.

În lumina Convenției pentru definirea agresiunii, încheiată la Londra, în 5 iulie 1933, se consideră *act de agresiune*: declarația de război împotriva unui alt stat; invazia forțelor sale armate, cu sau fără o declarație de război, a teritoriului unui alt stat; atac de forțele sale terestre, navale sau aeriene, cu sau fără o declarație de război, pe teritoriul, navele sau aeronavele unui alt stat; blocarea navală a coastelor sau porturilor unui alt stat; acordarea de sprijin pentru benzile armate formate pe teritoriul său care au invadat teritoriul altui stat sau refuz, fără a aduce atingere cererii statului invadat, să ia pe teritoriul său toate măsurile care îi sunt de competența de a privege aceste benzi de toate asistență sau protecție.

Cele mai relevante exemple de conflicte internaționalizate sunt cele declanșate în regiunea Mării Negre (în Transnistria, Nagorno-Karabah, Osetia de Sud și Abhazia) după destrămarea URSS-ului, care pot fi numite și conflicte civile-internaționale, prin aceasta accentuându-se influențele externe asupra începutului și consecințelor acestora pe scară largă și implicațiile pentru sistemul internațional [5, p.82]. La această categorie mai pot fi atribuite și conflictul rezultat ca urmare a intervenției NATO în 1999 în conflictul armat dintre Republica Federală Iugoslavia și Armata de Eliberare din Kosovo.

În cercetările efectuate pe parcursul anilor s-a relevat necesitatea ca răspunderea pentru războiul de agresiune să fie concretizată în sancțiuni precise consacrate în norme ale dreptului internațional. Această răspundere se referă la obligația statului agresor de a suporta sub diferite forme urmările actelor sale ilicite [6, p.141], care pot merge de la acoperirea pagubelor materiale, până la sancțiunile cele mai riguroase admise de dreptul internațional.

Un rol decisiv în acest sens l-a avut adoptarea de către Comisia de drept internațional în 2001 a *Proiectului de articole privind răspunderea statelor pentru fapte internaționale ilicite (denumit Proiect de articole)*, proiect anexat la rezoluția 56/83 a Adunării generale a ONU [7], deși lucrările propriu-zise de codificare începuseră din anul 1955. Elaborarea acestui proiect a durat în jur de 46 de ani, la acest proces participând un număr impunător de guverne, care-și prezentau obiecțiile la articolele elaborate de Comisie. Acest document este rezultatul unei munci îndelungate în cadrul căreia s-au elaborat un șir de prevederi principiale a dreptului răspunderii internaționale ca una din ramurile de bază a dreptului internațional, inclusiv formularea principiilor și normelor lui.

Capitolul II, denumit „Specificul apariției și evoluția conflictelor teritoriale în Republica Moldova și Georgia”, reprezintă compartimentul central al tezei. Se face o cercetare amplă a cauzelor apariției și evoluția conflictelor teritoriale în spațiul Comunității Statelor Independente – cazul Republicii Moldova și Georgiei.

Părțile aflate în conflictul de pe Nistru sunt Federația Rusă, ca putere *agresoare*, și Republica Moldova, ca stat *agresat*. Treptat, Federația Rusă a deplasat accentele către definirea conflictului de pe Nistru drept unul strict intern, nicidecum interstatal. Astfel, diferendul moldo-rus din Transnistria a ajuns să fie prezentat drept „conflictul transnistrean”.

S-a reliefat faptul că, din punct de vedere istoric, conflictul transnistrean își are geneza în fenomenul de separare. Astfel că, la 02 septembrie 1990, în orașul Tiraspol a avut loc așa-zisul congres II extraordinar al deputaților sovietelor de diferite niveluri din localitățile nistrene, în cadrul căruia a fost proclamată Republica Sovietică Socialistă Moldovenească Nistreană. Congresul a ales Sovietul Suprem provizoriu al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești Nistrene în frunte cu președintele Igor Smirnov și a decis ca o porțiune de teritoriu de pe malul stâng al râului Nistru, împreună cu orașul Bender, de pe malul drept și cu alte câteva sate, să facă parte din componența Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești Nistrene în componența Uniunii Sovietice.

Cu titlu de urgență, tot în aceeași zi de 02 septembrie 1990, Sovietul Suprem al R.S.S. Moldova, condus de președintele Mircea Snegur, a adoptat Hotărârea R.S.S.M. nr.247 „Cu privire la congresul II extraordinar al deputaților Sovietelor de diferite niveluri din unele localități nistrene” [8]. Fără a lua în considerație Hotărârea Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova nr.247 din 02.09.1990, la 25 august 1991 „republica transnistreană” își proclamază independența completă, redenumindu-se în Republica Moldovenească Nistreană. În contextul dat, la 27 august 1991, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Declarația de independență a Republicii Moldova [9], care cuprindea și Transnistria. La acea dată, Republica Moldova nu avea armată proprie, Forțele Armate ale Republicii Moldova fiind create prin Decretul Președintelui Republicii Moldova nr.193 din 3 septembrie 1991.

Deși au existat o serie de inițiative care au încercat să aducă pacea în Transnistria, acestea au eșuat, și trupele rusești sunt încă prezente în regiune într-o capacitate de menținere a păcii. Transnistria a întreprins o inițiativă de consolidare a statalității, neavând în același timp nici o recunoaștere din partea comunității internaționale, ca și stat, și șanse mici de a obține o astfel de recunoaștere. În cazul retragerii trupelor rusești de menținere a păcii, o revenire la conflict ar putea fi posibilă. Prin urmare, se poate concluziona că o situație de conflict armat a existat și continuă să existe în regiunea Transnistreană și că ar trebui să se aplice dreptul internațional umanitar.

Atenție sporită a fost acordată strategiilor și tacticilor de soluționare a conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia prin prisma dreptului internațional. A fost tratată pe larg problematica privind integritatea teritorială a statelor pe dimensiunile internațională, juridică și geopolitică. În acest context, s-a efectuat analiza juridică a Acordului moldo-rus din 21 iulie 1992 de încetare a focului la Nistru. Documentul este denumit oficial „Convenția cu privire la principiile de reglementare pașnică a conflictului armat din regiunea transnistreană a Republicii Moldova” și a fost semnat la Moscova, de către președinții Boris Elțin și Mircea Snegur, în prezența liderilor transnistreni.

Acordul moldo-rus de încetare a focului din 21 iulie 1992 este un act bilateral, de suspendare a ostilităților și de trecere a diferendului interstatal din faza sa activă, „fierbinte”, într-o fază latentă, „înghețată” [10, p.77]. Scopul acestui document a fost să pună capăt confruntărilor militare pe Nistru. Acordul prevedea încetarea imediată a focului, crearea unei „zone de securitate”, constituirea unor forțe de menținere a păcii din militari ai Rusiei, ai Republicii Moldova și ai regiunii separatiste.

Analizând cauzele și natura conflictelor teritoriale din Georgia, este de menționat faptul că Asia Centrală și Caucazul deseori sunt considerate ca un tot întreg, ca o

regiune unică. Atât NATO, cât și Federația Rusă, având interese comune în regiune, sunt doi concurenți. Pentru intensificarea influenței în regiune, ambii actori utilizează metode de exercitare a influenței. SUA intenționează să-și intensifice influența prin metoda cooperării și principiilor economice, sperând la lărgirea aspectului comercial și celui al extinderii securității în regiune. La rândul său, Federația Rusă nu admite dezvoltarea de sine stătătoare a statelor caucaziene și continuă să investească sume enorme în scopul de a nu pierde controlul în regiune [11, p.384].

Conducerea rusă au sprijinit întotdeauna separatiștii din Abhaz și Osetian. Ascunsă sub pretextul unui împăciuitor și al unui mediator, Rusia a furnizat ilegal mitraliere, tancuri, elicoptere de luptă și avioane îndreptate împotriva Georgiei [12, p.49]. O astfel de politică a dus la o confruntare militară între Rusia și Georgia și la o complicație accentuată a situației geopolitice în întreaga regiune a Caucazului, inclusiv în Caucazul de Nord.

Pe parcursul efectuării cercetării, s-a ajuns la concluzia că principala cauză a izbucnirii conflictului ruso-georgian constă în menținerea integrității teritoriale a Georgiei. De la admiterea Georgiei în Organizația Națiunilor Unite (în iulie 1992) [13], numeroase rezoluții ale Consiliului de Securitate al ONU, semnate de Rusia, au reafirmat integritatea teritorială a Georgiei. Ele includ teritoriile contestate ale Abhaziei și Osetiei de Sud [14]. Astfel, pe de o parte, Parlamentul European împreună cu autoritățile de la Tbilisi au declarat că cele două enclave georgiene vor rămâne sub controlul regimului de la Tbilisi pentru totdeauna [15]. Pe de altă parte, liderii separatiști din Abhazia și Osetia de Sud declară că republicile lor vor fi împreună cu Rusia “pentru totdeauna” [16, p.34].

O a doua cauză a conflictului din Georgia este controlul mișcării resurselor energetice. Teritoriul Georgiei și infrastructura sa sunt importante pentru transportul de petrol și gaze din Marea Caspică. Din momentul în care monopolul Rusiei asupra livrărilor de petrol a fost înlăturat, odata cu intrarea în flux a conductei de petrol de la Baku-Tbilisi-Ceyhan, Rusia depune efort pentru a împiedica integrarea Georgiei în comunitatea europeană.

Importanța strategică a Georgiei rezidă în faptul că pe teritoriul său trece una dintre cele două rute care traversează Caucazul de Nord și ajung la Marea Neagră. Semnificația Abhaziei e și mai mare, pentru că ea se află pe litoralul Mării Negre, iar pe teritoriul ei se află portul Suhumi. Pe de altă parte, pe teritoriul Georgiei au fost proiectate să treacă oleoductele Baku – Tbilisi - Ceyhan și Baku – Soupsa, precum și gazoductul NABUCCO (Baku - Erzerum) [17, p.36]. Georgia posedă, de asemenea, mai multe porturi la Marea Neagră (Suhumi, Poti, Soupsa, Koulevi și Batumi), care au devenit foarte active în exportarea petrolului spre UE. Rusia nu supune controlului căile de aprovizionare, așa cum se întâmplă cu rutele din nordul Caucazului (Baku - Novorossisk).

A treia cauză a conflictului din Georgia este extinderea NATO. Războiul cu Georgia a fost momentul oportun pentru reafirmarea ca putere regională a Rusiei. Georgia a fost locul perfect și preferat de Rusia pentru a da un răspuns extinderii NATO. Sub conducerea președintelui Mihail Saakașvili, Georgia s-a orientat ferm spre Occident și, deși a căutat aderarea la Uniunea Europeană și la NATO, nu a obținut admiterea într-un timp scurt în niciuna dintre cele două, lucru care ar fi putut schimba cu mult fața războiului Ruso-Georgian. În plus, datorită dimensiunilor mici și a locației

sale strategice imediat adiacente regiunii Caucazului de Nord din Rusia, Georgia a fost o punte excelentă pentru ca Rusia să-și poată proiecta puterea militară. În fine, a patra cauză de izbucnire a conflictului din Georgia este incapacitatea părților de a instituționaliza relațiile juridice de stat în condiții de demontare a sistemului sovietic.

Capitolul III, cu titlul „Simbioza conlucrării statelor și organizațiilor internaționale întru soluționarea conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia”, reclamă un interes științific și practic deosebit, fiind consacrat aplicării dreptului internațional în dreptul intern din Republica Moldova și Georgia. În acest context, au fost analizate rolul tratatelor internaționale în reglementarea conflictelor teritoriale, contribuția organizațiilor internaționale de securitate și menținere a păcii în soluționarea conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia.

Un rol deosebit revine polemicilor din teoria și practica dreptului internațional public cu privire la operațiunile pacificatoare ca factor de reglementare a conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia, motiv din care, acestui subiect a fost consacrat un paragraf separat în finalul capitolului.

Sistemul juridic al Georgiei a suportat o transformare radicală în anii '90. Deși direcțiile generale ale reformelor au fost aceleași ca în tot spațiul post-socialist (pluralismul ideologic și politic, economia de piață, extinderea drepturilor și libertăților individuale și consolidarea garanțiilor acestora), dezvoltarea constituțională a avut desigur propriile sale particularități.

În pofida reperului european al dezvoltării legislative, sistemul constituțional al statului georgian rămâne strâns legat de sistemele juridice ale altor state din spațiul ex-sovietic. O astfel de relație poate fi remarcată în structura sistemului juridic, în tehnica legislativă, în gândirea și cultura juridică, iar odată cu trecerea timpului diferențele cresc.

Prezintă interes faptul că Georgia nu a făcut nicio rezervare / declarație la Convenție sau la Protocoalele 4, 6, 7 în timpul ratificării lor. Cu toate acestea, Georgia a făcut declarații teritoriale la Protocoalele 1, 12 și 13. De asemenea, Georgia a făcut o rezervare suplimentară la Protocolul 1 care prevede că articolul 1 din Protocol 1 nu se va aplica persoanelor care dețin sau au obținut statutul de „persoane strămutate intern” în conformitate cu Legea Georgiei privind persoanele strămutate intern, până în data la care vor fi eliminate circumstanțele ce motivează acordarea acestui statut (până la refacerea teritoriului/integritatea Georgiei).

Declarația Georgiei din textul documentului de ratificare a Protocolului 1 prevede că, din cauza situației existente în regiunile Abhazia și Osetia de Sud, autoritățile georgiene se află în imposibilitate de a-și asuma careva angajamente cu privire la aplicarea dispozițiilor Convenției și a protocoalelor adiționale pe teritoriile nominalizate. Prin urmare, Georgia și-a declinat responsabilitatea pentru încălcarea dispozițiilor din Protocolul nr.1 de către organele de conducere ale autoproclamatelor regiuni Abhazia și Osetia de Sud, până la refacerea integrității teritoriale și de jurisdicție a Georgiei peste aceste teritorii.

O declarație teritorială cu conținut similar a fost efectuată de Guvernul Georgiei cu privire la Protocolul 12. Conform textului de declarație, Georgia și-a declinat responsabilitatea pentru încălcarea dispozițiilor din Protocolul 12 pe teritoriile Abhazia și Osetia de Sud până la momentul în care Georgia își va restaura jurisdicția deplină

peste aceste teritorii. *Expunându-ne punctul de vedere, declarațiile teritoriale întocmite de Gurvernul Georgiei privind Protocoalele 1 și 12, precum și declinarea responsabilității de Gurvernul Georgiei pentru încălcarea dispozițiilor din Protocolul 12 pe teritoriile Abhazia și Osetia de Sud, au o importanță deosebită anume din cauza situației de conflict din aceste regiuni.*

Analizând toate aceste exemple concluzionăm că acțiunile de violare a suveranității teritoriale a unui stat constituie în mod evident acte contrare dreptului internațional public; ele sunt susceptibile de a antrena responsabilitatea internațională a statului în contul căruia au fost comise aceste delikte. Considerăm că, prin conduita sa, un stat poate să accepte în mod tacit acțiunea unui stat străin pe teritoriul său și în această situație se acoperă ilegalitatea care a fost comisă.

Este posibil ca, printr-un tratat, un stat să poată accepta ca alt stat să efectueze acte de suveranitate pe propriul său teritoriu. O asemenea practică nu este neobișnuită în domeniul vamal, de exemplu, între țările frontaliere: astfel, vămile franceze activează la Geneva, pe teritoriu elvețian sau serviciile vamale și de migrare americane își exercită funcțiile la Montreal pe teritoriu Canadian [18, p.102]. Totodată, statele trebuie să respecte interesele comunității internaționale întrucât ele trebuie să-și exercite competențele într-un mod conform cu normele generale ale dreptului internațional. În consecință, competența teritorială a statului este, în acest caz, limitată, nu numai față de străini, ci și față de proprii locuitori, ceea ce înseamnă că rolul statului este de a-și proteja proprii cetățeni, dar și pe cei străini.

Capitolul IV al lucrării este intitulat „Procesul de aplicare de către Republica Moldova și Georgia a normelor de drept internațional în soluționarea conflictelor teritoriale”. Un rol însemnat la elaborarea acestui compartiment a fost acordat particularităților de aplicare a normelor dreptului internațional în contextul conflictului teritorial din Transnistria și specificului aplicării normelor dreptului internațional la soluționarea conflictelor teritoriale din Abhazia și Osetia de Sud. La finalul capitolului a fost reliefat rolul jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului în soluționarea cazurilor privind regimurile separatiste din Republica Moldova și Georgia, cu exemple concrete din practica judiciară.

Cauza respectivă (*Pisari v. the Republic of Moldova and Russia*) a fost examinată de Curtea Europeană care a stabilit că nici Federația Rusă, nici Republica Moldova nu își disputaseră jurisdicția în speță. Atunci când militarii unui stat sunt trimiși pe teritoriul altui stat, forța extrateritorială pe care o folosesc poate extinde jurisdicția statului asupra acțiunilor militarilor săi [19].

Deși conflictul transnistrean ar putea fi considerat a fi unul înghețat, așa cum ostilitățile au încetat în anul 1992, definiția din Decizia Tadić pare să includă conflictul dintre Republica Moldova și Transnistria ca „un conflict armat”, deoarece a existat un conflict armat prelungit între o autoritate guvernamentală (Republica Moldova) și un grup armat organizat (Transnistria), dar o soluționare pașnică nu a fost încă realizată.

Deși adeseori este susținut faptul că situația din Transnistria este folosită ca un instrument al politicii Federației Rusiei în „vecinătatea apropiată” [20, p.15], examinarea detaliată a conflictului este necesară pentru a stabili în ce măsură Federația Rusă a fost implicată în planificarea și dirijarea conducerii din Transnistria. Această problemă, precum și existența în continuare a stării *de facto* a Transnistriei, a fost abor-

dată de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) în cauza Ilașcu și alții contra Moldovei și Rusiei [21], Curtea a examinat problema în scopul de a determina dacă implicarea Rusiei în conflict a fost suficient pentru a aduce conflictul sub jurisdicția Rusiei. Această cauză examinată de CEDO este principala sursă de informații cu privire la implicarea Federației Ruse în conflictul transnistrean.

În hotărârea sa, Curtea a considerat că: „Federația Rusă este responsabilă de actele ilegale comise de către separatiștii transnistreni, ținând cont de sprijinul politic și militar acordat pentru a ajuta instituirea regimului separatist și participarea a personalului militar rus la lupte. Acționând astfel, autoritățile ruse au contribuit atât militar, cât și politic la el crearea unui regim separatist în regiunea Transnistriei, care face parte din teritoriul Republicii Moldova”. Curtea, de asemenea, a remarcat faptul că, chiar și după Acordul de încetare a focului în iulie 1992, Federația Rusă a continuat să sprijine militar, politic și economic regimul separatist Transnistrean, „permițându-i astfel să supraviețuiască, întărindu-se și obținând o anumită cantitate de autonomie vis-à-vis de Moldova”. În acest mod, CEDO a stabilit o puternică legătură între Federația Rusă și autoritățile de la Tiraspol, vorbind de o „influență decisivă” și chiar despre o „autoritate eficace”.

În prezent, majoritatea populației cvasi-statelor din Transnistria, Abhazia și Osetia de Sud au statutul de cetățeni ruși și în conformitate cu prevederile Constituției Federației Ruse, cetățenii țării au dreptul la protecție în cazul încălcării drepturilor lor constituționale, inclusiv atunci când locuiesc pe teritoriul cvasi-statelor nerecunoscute. Luând în considerare acest fapt, în doctrina din Federația Rusă [22, p.17] s-a propus soluția ca conflictele emergente de cetățenie ale populației cu jurisdicție legală pe teritoriile Georgiei și Republicii Moldova să fie soluționate atât pe baza unor acorduri interstatale privind protecția drepturilor și a intereselor legitime ale cetățenilor, cât și pe baza unui model de act normativ, dezvoltat la nivelul structurilor ONU.

Până în prezent, statutul teritoriilor Osetia de Sud și Abhazia rămâne o chestiune în litigiu. Prin Propunerea de rezoluție depusă pe baza declarației Vicepreședintei Comisiei/Înaltă Reprezentantă a Uniunii Europene pentru afaceri externe și politica de securitate depusă în conformitate cu articolul 123 alineatul (2) din Regulamentul de procedură referitoare la teritoriile georgiene ocupate la zece ani de la invazia rusă (2018/2741(RSP)) [23], s-a menționat că Organizația Națiunilor Unite și majoritatea guvernelor lumii consideră aceste teritorii o parte din Georgia, în timp ce Rusia și alte patru state membre ale ONU recunosc republicile Osetia de Sud și Abhazia. Întrucât ambele republici depind foarte mult de Rusia din punct de vedere economic, politic și militar, o soluție durabilă la conflictele din această regiune se poate găsi numai dacă se garantează dreptul populației din Abhazia și Osetia de Sud de a-și determina viitorul și de a-și apăra identitatea națională.

Colaborarea dintre Republica Moldova și Georgia pe domeniul ajutorului reciproc în soluționarea conflictelor teritoriale s-a efectuat pe mai multe planuri. Astfel că, la 02 martie 2005, între Președintele Republicii Moldova, Vladimir Voronin și Președintele Georgiei, Mihail Saakașvili, a fost semnată la Chișinău Declarația nr.350 din 02.03.2005 împotriva „Găurilor Negre” din Europa [24]. În textul declarației comune s-a indicat că, Republica Moldova și Georgia „reafirmă necesitatea asigurării respectării depline a integrității teritoriale și a suveranității tuturor statelor, precum și

a inviolabilității frontierelor internaționale”. Pe această bază, „ambele state vor depune eforturi pentru a elimina amenințările în adresa păcii și securității ce vin din partea separatismului agresiv”. Semnatarii declarației au conchis că „zonele de conflict și teritoriile separatiste au devenit "găuri negre", ele fiind susținute din exterior; aceste teritorii funcționează ca niște adăposturi pentru criminali, în care contrabanda masivă îi îmbogățește pe o parte din liderii lor corupți”.

Semnatarii Declarației au mai concluzionat că separatismul agresiv din Republica Moldova și Georgia a creat teren favorabil pentru ambițiile imperiale ale celor care nu vor ca Republica Moldova și Georgia să fie libere și prospere. Anume de aceea, „separatismul armat nu este doar un termen oarecare, ci o activitate criminală, nu este numai o problemă privată a noastră, ci, mai curând, o problemă a întregii Europe”.

Expunându-ne punctul de vedere, Declarația nr.350 din 02.03.2005 împotriva „Găurilor Negre” din Europa semnată la Chișinău în data de 02 martie 2005, între Președintele Republicii Moldova și Președintele Georgiei, constituie un pas necesar și definitiv în reglementarea conflictelor teritoriale din ambele state. Relevăm faptul că Declarația nr.350 din 02.03.2005 este doar un angajament de susținere reciprocă asumat de președinții a două state (Republica Moldova și Georgia) în contextul în care, la 02 martie 2005 președintele Mihail Saakașvili a efectuat o vizită oficială în Republica Moldova. Cu regret, până la momentul de față Declarația nr.350 din 02.03.2005 nu a fost consolidată prin acte și acțiuni concrete în plan juridic și material.

Compartimentul „Concluzii generale și recomandări” reprezintă o generalizare a argumentelor, ideilor și constatărilor prezentate pe parcursul investigației științifice, a principalelor rezultate obținute, precum și nuanțarea ansamblului propunerilor formulate în domeniul supus cercetării.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Investigațiile efectuate în cadrul prezentei lucrări au pus în lumină actualitatea și importanța temei de cercetare. Ajunși la finalul acestui studiu, considerăm că scopul urmărit de noi a fost atins, iar obiectivele propuse au fost elucidate.

Pe parcursul lucrării am analizat numeroase surse doctrinare și acte internaționale fapt ce ne-a ajutat în conturarea cu claritate aspectele de drept internațional privind reglementarea conflictelor teritoriale, în special cazul Republicii Moldova și Georgiei. Astfel au fost fundamentate științific și prezentate complet și obiectiv, situația generală în domeniul reglementării conflictelor teritoriale prin optica normelor de drept internațional public, fapt ce permite clarificarea pentru teoreticieni și practicieni a curențelor existente în sistemul internațional, respectiv, permite înaintarea soluțiilor concrete pentru lichidarea lacunelor, contribuind în ultimă instanță la perfecționarea și eficientizarea normelor dreptului internațional.

Problema științifică importantă soluționată în lucrare. Rezultatele științifice obținute în prezenta lucrare au făcut posibilă soluționarea unei probleme științifice importante, care contribuie la dezvoltarea considerabilă a dreptului internațional în sfera de reglementare a conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia. Acțiunile de cercetare care au fost efectuate au ca rezultat conturarea problematicii existente, precum și *elucidarea* unor dificultăți de aplicare a legislației în materie, *fapt care a avut ca efect formularea* unei fundamentări științifice a dreptului internațional

în materia conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia, precum și *formularea* propunerilor *de lege ferenda*, în vederea *perfecționării* cadrului normativ și *aplicării* corecte a legislației în ambele state.

În urma cercetării realizate la subiectul particularităților de reglementare a conflictelor teritoriale, ne permitem să formulăm un șir de **concluzii teoretico-științifice**:

1. Conflictul teritorial presupune situația de agravare maximă a contradicțiilor în sfera relațiilor naționale și/sau internaționale, exprimate în comportamentul subiecților sub formă de confruntări și ciocniri active (armate sau nearmate).

2. În pofida faptului că statele au o contribuție esențială la procesul de creare și aplicare a reglementărilor privind soluționarea conflictelor teritoriale, cadrul normativ în materia supusă cercetării este învechit, fiind elaborat în mare parte până la mijlocul secolului XX și necesită o adaptare la contextul noilor realități, marcate prin prezența activă a tot mai multor entități statale nerecunoscute de comunitatea internațională.

3. Momentul-cheie în dinamica conflictelor teritoriale este actul de agresiune, care nu doar marchează acutizarea substanțială a conflictelor, ci comportă și un pronunțat caracter juridic, presupunând prin esență o gravă încălcare a normelor și principiilor internaționale. Actul de agresiune este în măsură să declanșeze o reacție în forță a comunității internaționale, fapt ce are impact negativ asupra procesului de soluționare a conflictelor teritoriale. Prin urmare, conflictul teritorial necesită a fi soluționat cu precădere prin mijloace politico-diplomatice și cu evitarea pe cât este posibil a intervențiilor militare.

4. Intervenția părților terțe în soluționarea conflictelor din Transnistria, Abhazia și Osetia de Sud este o acțiune pe cât de necesar, pe atât de complicată, deoarece, în funcție de interesele urmărite, terța parte poate să contribuie atât la soluționarea conflictului, cât și la agravarea acestuia. Cea mai gravă problemă rezidă în rolul distorsionat pe care partea terță îl poate avea la procesul de negocieri, deoarece ea poate urmări realizarea propriilor interese, încălcând grav normele dreptului internațional.

5. Privite în ansamblu, conflictele din Republica Moldova și Georgia demonstrează elocvent că procesul de gestionare a conflictelor internaționale doar aparent se desfășoară potrivit cadrului juridic unanim stabilit și recunoscut de comunitatea internațională. *De facto*, acest proces este dominat de statele mai puternice, care urmăresc satisfacerea propriilor interese. Acest fapt denotă și ineficiența structurilor internaționale de a aplica echidistant cadrul legal internațional față de marile puteri ale lumii, nefiind în stare să le influențeze și cu atât mai mult să le sancționeze.

6. Evoluțiile legate de procesul de reglementare transnistreană pun în evidență susținerea separatismului de către Federația Rusă care are, de fapt, un statut triplu: de stat care a încurajat izbucnirea separatismului și care controlează regiunea transnistreană aspect militar, economic, financiar etc.; de mediator în procesul de negocieri și de garant al acordurilor atinse; de parte interesată direct în menținerea conflictului.

7. Punctul central care împiedică soluționarea conflictelor din Republica Moldova și Georgia este că Federația Rusă a fost recunoscută ca parte-terță la aceste conflicte. Prin urmare, cauza insuccesului soluționării conflictelor teritoriale nu rezidă în imposibilitatea părților (Republicii Moldova și Transnistria) de a conveni asupra unor soluții reciproc avantajoase, dar în implicarea Rusiei ca „terță parte” și a eforturilor ei de a-și realiza interesele proprii în regiune. Aceste momente dovedesc persuasiv că

conflictul transnistrean este un conflict internaționalizat, în care deciziile sunt luate de Federația Rusă în numele Transnistriei.

8. Soluția pentru rezolvarea conflictului transnistrean pot consta fie în înlăturarea Federației Rusie din procesul de negocieri și din misiunea de pacificare, fie acceptarea modelului de soluționare a conflictului propus de către Federația Rusă, care din câte se știe, contravine sub toate aspectele intereselor Republicii Moldova ca stat suveran și independent.

9. Declarațiile teritoriale întocmite de Guvernul Georgiei la Protocoalele 1 și 12 ale Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și declinarea responsabilității de către Guvernul Georgiei pentru eventualele încălcări, pe teritoriile Abhazia și Osetia de Sud, a dispozițiilor Protocolul 12 din Convenție, sunt oportune și au o importanță deosebită anume din cauza situației de conflict din aceste două regiuni. Declarațiile teritoriale și declinarea responsabilității vor putea fi ridicate de Guvernul Georgiei la momentul în care regiunile separatiste Abhazia și Osetia de Sud renunță la tendințele separatiste.

10. Operațiunea de menținere a păcii din Transnistria (instituită la 21 iulie 1992), precum și cea din Abhazia (instituită la 24 august 1993 și încetată la 15 iunie 2009), au creat un precedent negativ în practica internațională din cauza implicării la operațiuni a părților angajate în conflict. Aceste operațiuni nu numai contravin dreptului internațional, dar sunt și ineficiente. Introducerea în zonele de securitate a formațiunilor și tehnicii militare, interdicțiile stabilite pentru observatorii militari, crearea posturilor de grăniceri de către regimurile separatiste, vin să confirme aceste concluzii.

11. Operațiunea de menținere a păcii din Transnistria este nelegitimă și atipică deoarece nu a fost plasată, conform prevederilor dreptului internațional, sub mandatul unei organizații de securitate globală sau regională. În așa mod, operațiunea de menținere a păcii în raioanele de est ale Republicii Moldova contravine atât normelor dreptului internațional, cât și statutului-cadru al organizațiilor internaționale (ONU/OSCE).

12. Conflictul transnistrean înglobează două diferende distincte: unul – care vizează cazul de separatism de pe teritoriul Republicii Moldova (diferend dintre Republica Moldova și autoritățile din Transnistria) și altul – care se referă la dislocarea ilegală a bazei militare a Federației Ruse pe teritoriul Republicii Moldova (diferend dintre Republica Moldova și Federația Rusă).

13. Rolul Curții Europene a Drepturilor Omului s-a afirmat mai ales datorită realizării unui mecanism eficient și viabil în materia garantării drepturilor omului, care tinde să evite crearea unui vid de aplicare a drepturilor omului în teritoriile cu regimuri separatiste. Aceste deziderate au fost exprimate prin prisma cauzelor împotriva Federației Ruse, Republicii Moldova și Georgiei, dar și în cauze care nu vizează direct regimurile separatiste, dar în care Curtea Europeană a statuat principiile aplicabile în cazul jurisdicției extrateritoriale a statului.

14. Am constatat că la examinarea de Curtea Europeană a cauzelor în care unul dintre subiecți este Transnistria, Abhazia sau Osetia de Sud, Curtea solicită un interval mai îndelungat pentru cercetarea obiectivă și amănunțită a circumstanțelor de fapt și de drept, comparativ cu timpul utilizat de Curte la examinarea unor cauze tradiționale.

15. Existența regimurilor separatiste generează un șir de probleme pentru Curtea Europeană referitoare la statul respondent pentru încălcările drepturilor omului pro-

duse în teritoriile de conflict. Practica ne demonstrează că Curtea Europeană analizează toate circumstanțele cu valoare juridică și pune obligația despăgubirilor pecuniară în seama aceluși stat (cazul Federației Ruse), care deține controlul asupra teritoriilor separatiste.

În pofida încercărilor permanente a statelor de reglementare a conflictelor teritoriale, considerăm că eforturile internaționale în domeniu nu și-au găsit încă o reflectare științifică consecventă și complexă la nivel național și internațional. Din acest motiv, considerăm binevenite unele **recomandări** în vederea consolidării sistemului internațional:

1. Acțiunile Republicii Moldova și Georgiei în soluționarea conflictelor teritoriale trebuie să fie îndreptate spre a convinge Federația Rusă că politica sa actuală de sprijinire a separatismului în Transnistria, Abhazia și Osetia de Sud nu este profitabilă pentru Rusia pe termen lung și nu corespunde obiectivelor strategice ale politicii externe a acestui stat.

2. Strategia activă a Republicii Moldova și Georgiei trebuie să fie orientată în a reduce dependența regimurilor de la Tiraspol, Suhumi și Tskhinvali față de Federația Rusă. Este necesar de a conduce Federația Rusă spre concluzia că nu este în interesul ei să alimenteze separatismul, în special atunci când Moscova se confruntă cu provocări similare în propriile regiuni, precum Caucazul de Nord, regiunea Kaliningrad și Extremul Orient.

3. Acțiunile Republicii Moldova și Georgiei în vederea soluționării conflictelor din Transnistria, Abhazia și Osetia de Sud necesită a fi bazate pe următoarele *tactici esențiale*: a) respectarea principiilor integrității teritoriale și inviolabilității frontierelor de stat; b) metodele și mijloacele folosite pentru restabilirea integrității teritoriale să fie îndreptate spre asigurarea securității țării, independenței reale, consolidării suveranității statului, dezvoltării economice și menținerii echilibrului geopolitic; c) menținerea unei poziții pro-active care să fie bazată pe strategii bine gândite și cooperare eficientă cu partenerii străini; d) nucleul eforturilor de restabilire a integrității teritoriale trebuie să-l constituie interesele populației din Transnistria, Abhazia și Osetia de Sud; e) să fie asigurată internaționalizarea procesului de soluționare a conflictelor în ceea ce privește participarea la acest proces a comunității internaționale; f) să fie diminuate la maxim intențiile Federației Ruse de a juca rolurile-cheie de pacificator și intermediar, dar și intențiile negative ale unor structuri internaționale care alimentează criza separatistă pentru a-și menține influențele politice pe arena internațională.

4. Implicarea comunității internaționale în soluționarea conflictului transnistrean prin plasarea operațiunii de menținere a păcii din Transnistria sub mandatul unei organizații internaționale abilitate cu soluționarea problemelor de securitate (ONU, OSCE).

5. Denunțarea de către statul Republica Moldova a Acordului privind principiile reglementării pașnice a conflictului militar în regiunea transnistreană semnat de Moldova și Rusia la 21 iulie 1992. Denunțarea să fie efectuată de Republica Moldova conform prevederilor articolului 8 din Acordul nominalizat, cu elaborarea și prezentarea unei poziții ferme a Republicii Moldova referitor la crearea forțelor de menținere a păcii în strictă concordanță cu normele dreptului internațional.

6. Instituirea în Transnistria a unui regim de drept internațional umanitar, care va oferi un nivel de protecție pentru populația din regiune. Aplicarea în Transnistria a regimului dreptului umanitar va acorda posibilitatea prescrierii crimelor de război,

cum ar fi violul, omorul și tortura, protejarea bunurilor civile, dar și opțiuni pentru urmărirea penală a infractorilor prezumați.

7. Conducerile din Republica Moldova și Georgia să denunțe oficial acțiunile ilegale ale Federației Ruse care și-a legitimizat propriile operațiuni de menținere a păcii pe teritoriul fostei URSS. În acest scop, propunem să fie inițiate consultări între factorii de resort din Guvernul Republica Moldova și Guvernul Georgia pentru elaborarea unei poziții comune și prezentarea acesteia în adresa organizațiilor internaționale.

8. Substituirea funcției de Viceprim-ministrul pentru Reintegrare din Republica Moldova cu un organ special abilitat cu împuterniciri de elaborare și coordonare a politicii statului în problema transnistreană. O primă activitate al acestui organ special ar fi elaborarea unei concepții statale clare care ar include măsuri concrete privind soluționarea conflictului transnistrean și aprobarea ulterioară a acesteia de către guvern și parlament. Recomandăm să fie implicați experți internaționali în efectuarea acestei remanieri.

9. Retragerea definitivă de către Federația Rusă a grupului operativ de militari rămași în Transnistria încă din fosta Armată a 14-a și transformarea zonei de securitate din regiunea transnistreană în zonă demilitarizată, cu extinderea acesteia pe tot teritoriul din stînga Nistrului. Monitorizarea îndeplinirii acestei sarcini să fie realizată de către pacificatorii internaționali.

Avantajele și valoarea elaborărilor propuse. Concluziile și recomandările expuse în conținutul prezentei lucrări de doctorat au scopul de a completa cadrul normativ cu privire la reglementarea conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia.

Impactul asupra științei și culturii. Prin valorificarea recomandărilor cu caracter analitic se va contribui la completarea doctrinei naționale cu cercetări relevante privind perfecționarea legislației din sfera de reglementare a conflictelor teritoriale, și anume: asigurarea omogenității interpretative și decizionale în aplicarea legislației ce vizează reglementarea conflictelor teritoriale în Republica Moldova și Georgia; elucidarea problemelor privind aplicarea dreptului internațional în soluționarea conflictelor teritoriale; analiza contribuției organizațiilor internaționale de securitate și menținere a păcii în soluționarea conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia; abordarea operațiunilor pacifitoare ca factor de reglementare a conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia; cercetarea particularităților de aplicare a normelor dreptului internațional în contextul conflictelor teritoriale din Transnistria, Abhazia și Osetia de Sud; tratarea rolului jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului în soluționarea cazurilor privind regimurile separatiste din Republica Moldova și Georgia; formularea de propuneri și recomandări privind optimizarea cadrului juridic internațional.

Ipoteza cercetării. În teza de doctorat au fost înaintate întrebări referitor la premisele ce contribuie la reglementarea conflictelor teritoriale, cu privire specială asupra cazului Republicii Moldova și a Georgiei. În contextul cercetării au fost studiate cauzele apariției și evoluția conflictelor teritoriale, strategii și tactici de soluționare, contribuția statelor și organizațiilor internaționale de securitate și menținere a păcii în gestionarea conflictelor teritoriale din Republica Moldova și

Georgia. Acest lucru va permite teoreticienilor și practicienilor să elucideze asupra regimului juridic al conflictelor teritoriale, cu posibilități de modificare a legislației.

Supportul metodologic și teoretico-științific al investigațiilor. Supportul metodologic al cercetării științifice este cuprins de un ansamblu de teorii și concepte specifice domeniului de cercetare a dreptului internațional public, materializate ca finalitate în conținutul tezei de doctor prin intermediul metodelor de analiză: a) *logică* (deductivă, inductivă, de specificare etc.), constând în utilizarea legităților, categoriilor și raționamentelor logice cu referire la analiza opiniilor doctrinare susținute de diferiți autori și sintetizarea reglementărilor ce vizează aspecte de drept internațional privind reglementarea conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia; b) *sistemică*, manifestată prin cercetarea normelor juridice ce reglementează conflictele teritoriale; c) *istorică*, folosită pentru cercetarea cauzelor și apariției conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia, pornind de la perioada anterioară proclamării independenței statelor până în prezent; d) *sintetică*, constând în exprimarea generalizatoare a particularităților de drept internațional privind reglementarea conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia, în vederea perfecționării legislațiilor naționale în domeniu; e) *metoda cantitativă*, utilizată la studierea și sistematizarea bazei normative și doctrinare, naționale și internaționale privind reglementarea conflictului teritorial, rezultată cu concluzii și posibilitatea elucidării unor soluții corespunzătoare pentru reglementarea conflictelor deja existente, dar și prevenirea și rezolvarea unor eventuale.

Supportul teoretico-științific al tezei pentru obținerea titlului de doctor este format din lucrările savanților specialiști în domeniul dreptului internațional public. Aspectele de drept internațional privind reglementarea conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia au fost analizate de către autorii străini, precum: B.Magyar, R.Martín de la Guardia, R.González Martín, C.García Andrés, S.Markedonov, W.Czapliński, Ch.Waters, M.Rudnicki, A.Kleczkowska,, elaborarea concluziilor și formularea propunerilor cu privire la perfecționarea cadrului juridic de reglementare a conflictelor teritoriale în Republica Moldova și Georgia.

Subiecte pentru cercetare științifică de perspectivă. Deoarece prezenta teză de doctor se focuzează pe studierea exhaustivă a conflictelor teritoriale, cu privire specială asupra situației din Republica Moldova și Georgia, în viitoarele demersuri științifice ne vom axa pe cercetarea extinsă a conflictelor teritoriale, luând în considerație și problematica din alte state. De asemenea, tema supusă cercetării necesită a fi dezvoltată în perspectivă prin realizarea unor investigații științifice axate pe probleme ce țin de perfecționarea legislației internaționale în sfera conflictelor teritoriale.

BIBLIOGRAFIE

1. Gribincea V., Goinic D. Republica Moldova la Curtea Europeană a Drepturilor Omului în anul 2018. Notă analitică. Chișinău: Centrul de Resurse Juridice din Moldova, 2019, 34 p.
2. New inter-State application brought by Ukraine against Russia, Press Release issued by the Registrar of the European Court of Human Rights, ECHR 069 (2021), 23.02.2021, New inter-state application brought by Ukraine against Russia (2).pdf (accessed 03.01.2022).
3. Korkelia K., Dolidze A. European Standards of Human Rights and their influence on Georgian legislation and practice (ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტები და მათი გავლენა საქართველოს კანონმდებლობაზე და პრაქტიკაზე). Tbilisi: Human Rights for All, 2019, 257 p.
4. Case of Georgia v. Russia (II) [GC], application no. 38263/08, 21 January 2021, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-207757> (accesat 04.01.2022).
5. Martín de la Guardia R., González Martín R., García Andrés C. Conflictos postsoviéticos: de la secesión de Transnistria a la desmembración de Ucrania. Madrid: Dykinson, 2017, 291 p. ISBN: 849148020X
6. Rudnicki M. Wybrane aspekty prawnomiędzynarodowe sporu wokół Abchazji i Osetii Południowej. Gruzja – między wschodem a zachodem: monograph. Kraków: Bezkartek, 2012, 314 p. ISBN: 90344690701
7. Report of the International Law Commission, 53 session. Official Record of the General Assembly, 56th session, Supplement no.10, ONU, november 2001, <http://www.un.org/documents/ga/docs/56/a5610.pdf> (vizitat 12.12.2021).
8. Hotărârea Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova nr.247 din 02.09.1990 „Cu privire la congresul II extraordinar al deputaților Sovietelor de diferite niveluri din unele localități nistrene”. În: Veștile Sovietului Suprem al R.S.S.Moldova, 1990, nr.9.
9. Legea privind Declarația de independență a Republicii Moldova, nr.691 din 27.08.1991. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1991, nr.11-12.
10. Холомеева А.В. Молдавско-приднестровский конфликт 1989-1992 годов. În: Материалы Международной научной конференции «Военная история России: проблемы, поиски, решения», Волгоград, 25-26 сентября 2015 г. Волгоград: Волгоградский Государственный Университет, 2015, p.71-80. ISSN: 0023-5482
11. Джологуа Д.А. Геополитические интересы России на Кавказе в период конфликтов в Абхазии и Южной Осетии. În: Научные ведомости БелГУ, Серия История, 2018, Том 45, no.2, 485 p. ISSN: 2075-4728
12. Saparov A. From Conflict to Autonomy in the Caucasus: The Soviet Union and the Making of Abkhazia, South Ossetia and Nagorno Karabakh. London and New York: Routledge, 2015, 283 p. ISBN: 978-0415658027
13. Resolution no.763 (1992) adopted by the Security Council at its 3091st meeting on 31 July 1992 concerns admission of Georgia to membership in the United Nations, <https://digitallibrary.un.org/record/145568> (vizitat 31.12.2021).

14. Council Joint Action 2008/450/CFSP of 16 June 2008 regarding a further contribution of the European Union to the conflict settlement process in Georgia/South Ossetia and to other previous Council Joint Actions on this same subject. În: The Official Journal of the European Union, 2008, L157, 250 p.
15. European Parliament resolution on Georgia's breakaway regions 10 years after the war with Russia (2018/2741(RSP)), http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-8-2018-0278_EN.html (vizitat 01.02.2022).
16. Сляднева Г.В. Грузино-абхазский конфликт: генезис, современное состояние, перспективы урегулирования: диссертация кандидата политических наук. Монография. Москва: Densis, 2015, 351 p. ISBN: 388424113930
17. Orzechowski M. The Russian Federation's neo-imperial expansionist strategy for the Post-Soviet region discussed using the example of the Russo-Georgian conflict of 2008. În: Reality of Politics. Estimates - Comments - Forecasts (Poland), 2018, no.9, p.29-38. ISSN: 2082-3959
18. Czapliński W., Kleczkowska A. Unrecognised Subjects in International Law. Warsaw: Scholar Publishing House Ltd., 2019, 322 p. ISBN: 978-83-7383-964-9
19. Extra-territorial jurisdiction of States Parties to the European Convention on Human Rights, *Pisari v. the Republic of Moldova and Russia*, https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Extra-territorial_jurisdiction_ENG.pdf (accesat 12.01.2022).
20. Voronovici A. Internationalist Separatism and the Political Use of „Historical Statehood” in the Unrecognized Republics of Transnistria and Donbass. În: Problems of Post-Communism (USA), May 2019, p.12-19. ISSN: 1075-8216
21. Cauza Ilașcu și alții vs. Moldova și Rusia, App. No. 48787/99 (E.C.H.R., July 8, 2004), par.59, [http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/ILASCU%20SI%20ALTI%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/ILASCU%20SI%20ALTI%20(ro).pdf) (accessed at 07.01.2022).
22. Литвиненко В.Т. Политические процессы становления государственности Абхазии, Южной Осетии и Приднестровья в контексте обеспечения безопасности граждан России, проживающих в этих республиках. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора политических наук, Москва, 2010, 32 p.
23. European Parliament resolution on Georgia's breakaway regions 10 years after the war with Russia, B8-0279/2018, http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-8-2018-0278_EN.html (accessed at 12.01.2022).
24. Declarația nr.350 din 02.03.2005, semnată la Chișinău între Președintele Republicii Moldova și Președintele Georgiei: împotriva „Găurilor Negre” în Europa. În: Tratatе internaționale la care Republica Moldova este parte, 2009, nr.39.

LISTA PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI

1. Kurtskhalia, Alexander. Strategies and tactics for the settlement of territorial conflicts in the Republic of Moldova and Georgia in the light of international law. În: *Studia Securitatis*, nr.1, XIV/2020, Sibiu, Editura Universității Lucian Blaga din Sibiu, p.83-97.
2. Kurtskhalia, Alexander. The role of the jurisprudence of the European Court of Human Rights in resolving cases concerning separatist regimes in the Republic of Moldova and Georgia. În: *Anuarul Laboratorului Pentru Analiza Conflictului Transnistrean*, III/2019, nr.1, p.71-88, Sibiu, Editura Universitatii Lucian Blaga din Sibiu.
3. Kurtskhalia, Alexander, Benchechi, Diana, Benchechi, Marcel. Strategii și tactici de soluționare a conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia prin prisma dreptului internațional, *Anuarul Laboratorului Pentru Analiza Conflictului Transnistrean*, III/2019, nr.1, p.9-24, Sibiu, Editura Universității Lucian Blaga din Sibiu.
4. Kurtskhalia, Alexander, Benchechi, Marcel. Peacekeeping operations as a factor in regulating territorial conflicts in the Republic of Moldova and Georgia. În: *Studii naționale de securitate. Revistă științifico-practică*, nr.1 (1), 2020, ISSN 2587-3822, p.139-155.
5. Kurtskhalia, Alexander. The impact of territorial conflicts on national security. În: *Studii naționale de securitate. Revistă științifico-practică*, nr.2 (2), 2020, ISSN 2587-3822, p.204-214.
6. Kurtskhalia, Alexander. Aspects regarding the application of the norms of international humanitarian law in the settlement of the Transnistria, Abkhazia and South Ossetia conflicts. În: *Moldoscopie*, 1(88) / 2020 / ISSN 1812-2566, CZU: 341.3(100-87), DOI: 10.5281/zenodo.3921853, p.55-67.
7. Kurtskhalia, Alexander. Causes of the emergence and evolution of territorial conflicts within the community of independent states: the case of the Republic of Moldova and Georgia. În: *Moldoscopie*, 4(87) / 2019 / ISSN 1812-2566, CZU: 323.173[(478)+479+(470+571)], DOI: 10.5281/zenodo.3587365, p.54-64.
8. Kurtskhalia, Alexander. The application process of international law in solution of territorial conflict of the Republic of Moldova and Georgia. În: *Moldoscopie*, 3(86) / 2019 / ISSN 1812-2566, CZU: 341.1/.8:327(478-1.49.22), DOI: 10.5281/zenodo.4084930, p.69-79.
9. Kurtskhalia, Alexander, Benchechi, Marcel. Is the contemporary international security system at crossroads? În: *Moldoscopie*, 1(68) / 2015 / ISSN 1812-2566, CZU: 327.56/57, p.131-141.
10. Kurtskhalia, Alexander, Hirbu, Diana. Conflictul teritorial – concept, structură și forme de manifestare. În: *Conferința științifico-practică națională „Mandatul de securitate: problem actuale de interpretare, legislație și practică. Chișinău, Editura SIS, Tipografia Print-Caro, 2020, ISBN 978-9975-56-7831, p.294-309.*
11. Kurtskhalia, Alexander. Aspects regarding the application of the norms of international humanitarian law in the settlement of the transnistrian conflict. În: *Conferința națională cu participare internațională integrare prin cercetare și inovare. Științe sociale, Volum 2, 2019. Conferința „Integrare prin cercetare și inovare”, Chișinău, Moldova, 7-8 noiembrie 2019, CZU: 341.3+323.2(478), p.96-99.*

ADNOTARE

Kurtskhalia Alexander, „Aspecte de drept internațional privind reglementarea conflictelor teritoriale: cazul Republicii Moldova și Georgiei”. Teză de doctor în drept.

Specialitatea: 552.08. Drept internațional și european public, Chișinău, 2022.

Domeniul de studiu. Lucrarea fundamentează un studiu complex în sfera dreptului internațional și european public, fiind axată pe reglementarea conflictelor teritoriale, în special asupra cazului Republicii Moldova și Georgiei.

Structura tezei: introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 348 surse, 183 pagini text de bază.

Cuvintele-cheie: conflict teritorial, diferend, reglementare, drept internațional, operațiuni pacifitoare, negocieri, ordine juridică internațională, integritate teritorială, organizații internaționale, regimuri separatiste, aplicarea dreptului internațional în dreptul intern, gestionarea conflictelor.

Scopul și obiectivele cercetării. Scopul tezei constă în abordarea complexă a raporturilor din sfera dreptului internațional în materia conflictelor teritoriale, cu privire specială asupra conflictelor teritoriale din Republica Moldova și Georgia, analizate prin prisma prevederilor legislațiilor naționale, instrumentelor internaționale, opiniilor doctrinare și practicii judiciare în domeniu. Obiectul de cercetare al tezei este axat pe cercetarea științifică a legislației din domeniul dreptului internațional public și pe relevarea semnificației acesteia în materia conflictelor teritoriale.

Noutatea și originalitatea științifică. Teza conține o serie de concluzii și recomandări științifice, care vin să completeze problematica juridică în domeniul reglementării conflictelor teritoriale pe baza exemplului Republicii Moldova și Georgiei, însoțită de perfecționarea cadrului normativ-juridic internațional în materia conflictelor teritoriale.

Problema științifică importantă soluționată constă în investigarea complexă a conflictelor teritoriale, cu privire specială la cazul Republicii Moldova și Georgiei, ceea ce a permis elucidarea principalelor probleme juridice și politice ce afectează reglementarea conflictelor teritoriale și identificarea celor mai reușite soluții de perfecționare a normelor dreptului internațional în materie.

Semnificația teoretică. Rezultatele investigației sunt benefice dezvoltării continue a științei dreptului internațional și european public, mai ales prin abordarea complexă a reglementărilor internaționale și naționale privind conflictele teritoriale din Republica Moldova și Georgia. Rezultatele și concluziile, ce reflectă soluțiile teoretice degajate, servesc drept suport pentru perfecționarea legislației la acest capitol.

Valoarea aplicativă. În baza cercetărilor realizate, s-a constatat existența unor carențe și omisiuni de ordin teoretico-normativ. Pentru înlăturarea acestor neajunsuri, au fost formulate concluzii și recomandări menite să îmbunătățească calitatea cadrului normativ din sfera de reglementare a conflictelor teritoriale, cu precădere a celor din Republica Moldova și Georgia. Drept rezultat, au fost relevate recomandări practice a căror implementare poate influența în mod decisiv existența și consolidarea legislației în domeniu.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării au fost expuse în articole științifice, fiind discutate și evaluate în cadrul conferințelor de profil naționale și internaționale.

ANNOTATION

Kurtskhalia Alexander, „The aspects of international law on the regulation of territorial conflicts: the case of Republic of Moldova and Georgia”. PhD thesis in law. Specialty: 552.08. International and European public law, Kichinev, 2022.

Field of study. The paper includes a complex study in the field of international and European public law, being focused on the settlement of territorial conflicts, with a special focus on the case of the Republic of Moldova and Georgia.

Structure of the thesis: introduction, 4 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography from 348 sources, 183 basic text pages.

Key words: territorial conflict, dispute, regulation, international law, peace operations, negotiations, international legal order, territorial integrity, international organizations, separatist regimes, application of international law in domestic law, conflict management.

Purpose and objectives of the research. The purpose of the thesis consists in the complex approach of the reports from the field of international law in the field of territorial conflicts, with special focus on territorial conflicts in the Republic of Moldova and Georgia, analyzed through the provisions of national laws, international instruments, doctrinal opinions and judicial practice in the field. The research object of the thesis is focused on the scientific research of the legislation in the field of public international law and on the discovery of its significance in the field of territorial conflicts.

The novelty and the scientific originality. The thesis contains a series of scientific conclusions and recommendations, which complement the legal issues in the field of territorial conflicts settlement based on the example of the Republic of Moldova and Georgia, together with the improvement of the international normative-legal framework in the field of territorial conflicts.

The important scientific problem solved consists in the complex investigation of the territorial conflicts, with special regard to the case of the Republic of Moldova and Georgia, which allowed the elucidation of the main legal and political problems affecting the settlement of the territorial conflicts and the identification of the most successful solutions for improving the norms of international law in material.

Theoretical significance. The results of the investigation are beneficial to the continuous development of the science of international and European public law, especially through the complex approach of international and national regulations regarding territorial conflicts in the Republic of Moldova and Georgia. The results and conclusions, reflecting the theoretical solutions, serve as support for the improvement of the legislation in this chapter.

Application value. Based on our research, it was found that there are numerous theoretical and normative deficiencies and omissions. To overcome these shortcomings, conclusions and recommendations were formulated aimed at improving the quality of the regulatory framework in the area of territorial conflicts, especially those in the Republic of Moldova and Georgia. As a result, practical recommendations have been revealed whose implementation can decisively influence the existence and consolidation of the legislation in the field.

Implementation of scientific results. The results of the research were presented in the texts of the scientific articles, being discussed and evaluated at national and international conferences.

АННОТАЦИЯ

Курцхалия Александр, «Аспекты международного права в отношении урегулирования территориальных конфликтов: на примере Республики Молдова и Грузии». Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Специальность: 552.08. Международное и европейское публичное право, Кишинев, 2022.

Область исследования. Статья основывается на комплексном исследовании в области международного и европейского публичного права, уделяя особое внимание урегулированию территориальных конфликтов, на примере Республики Молдова и Грузии.

Структура диссертации: введение, 4 главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 348 источников, 183 основных текстовых страниц.

Ключевые слова: территориальный конфликт, спор, регулирование, международное право, миротворческие операции, переговоры, международный правовой порядок, территориальная целостность, международные организации, сепаратистские режимы, применение международного права во внутреннем праве, урегулирование конфликтов.

Цель и задачи исследования. Цель дипломной работы состоит в комплексном подходе к докладам из области международного права в области территориальных конфликтов с особым акцентом на территориальные конфликты в Республике Молдова и Грузии, которые анализируются с помощью положений национальных законов, международных документов, доктринальных мнений и судебной практики в этой области. Объект исследования дипломной работы направлен на научное исследование законодательства в области публичного международного права и выявление его значения в сфере территориальных конфликтов.

Новизна и научная оригинальность. Диссертация содержит ряд научных выводов и рекомендаций, дополняющих правовые вопросы в области урегулирования территориальных конфликтов на примере Республики Молдова и Грузии, а также совершенствование международной нормативно-правовой базы в области территориальных конфликтов.

Решаемая важная научная проблема заключается в комплексном расследовании территориальных конфликтов, особенно в случае Республики Молдова и Грузии, что позволило выявить основные правовые и политические проблемы, затрагивающие урегулирование территориальных конфликтов, и выявить наиболее успешные решения для совершенствования норм международного права в неважно.

Теоретическое значение. Результаты исследования полезны для постоянного развития науки международного и европейского публичного права, особенно благодаря комплексному подходу международных и национальных нормативных актов по территориальным конфликтам в Республике Молдова и Грузии. Результаты и выводы, отражающие теоретические решения, служат поддержкой для улучшения законодательства в этой главе.

Прикладное значение. На основании проведенного исследования было выявлено наличие теоретических и нормативных недостатков и упущений. Для преодоления этих недостатков были сформулированы выводы и рекомендации по улучшению качества нормативно-правовой базы. В результате были выявлены практические рекомендации, реализация которых может оказать решающее влияние на существование и консолидацию законодательства в этой области.

Внедрение научных результатов. Результаты исследования были представлены в текстах научных статей, обсуждались и оценивались на национальных и международных конференциях.

**ASPECTE DE DREPT INTERNAȚIONAL PRIVIND
REGLEMENTAREA CONFLICTELOR TERITORIALE:
CAZUL REPUBLICII MOLDOVA ȘI GEORGIEI**

**SPECIALITATEA: 552.08 – DREPT INTERNAȚIONAL
ȘI EUROPEAN PUBLIC**

**REZUMATUL
tezei de doctor în drept**

Aprobat spre tipar: 31.05.22
Hârtie ofset. Tipar digital
Coli de tipar: 2.00

Formatul hârtiei: A4
Tiraj ex.
Comanda nr. 53

Tipografia „PRINT – CARO”,
Str. Astronom Nicolae Donici 14 mun. Chișinău MD-2049
tel. (022) 85-33-86